

Gada ienākuma deklarācija - vai tiešām loterija? (2)

3/13/25

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju
nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmeļevska

Iepriekšējās nedēļas raksta nobeigums.

Ar IIN apliekamā ienākuma vai maksājamā IIN samazināšana

Atvieglojumi par apgādībā esošām personām

2024. gadā atvieglojuma apmērs par 1 apgādājamo bija EUR 250 mēnesī (EUR 3,000 gadā). Ja vien atvieglojums nav bijis piemērots ik mēnesī, aprēķinot algas nodokļus, to var darīt iesniedzot GID. IIN likuma 13. panta pirmās daļas 1. punktā ietverts pilnīgs personu saraksts, par kurām nodokļu maksātājs var piemērot atvieglojumu, tostarp:

- nepilngadīgu bērnu un bērnu, kas iegūst izglītību (līdz 24 gadu vecumam);
- nestrādājošu laulāto (no 2018. gada 1. jūlija ir papildu kritēriji, piemēram, kura apgādībā ir bērns vecumā līdz 3 gadiem);
- nestrādājošiem vecākiem un vecvecākiem, ja tie atzīti par personām ar invaliditāti u.c.

Lai piemērotu atvieglojumu, nodokļu maksātājam ir jāveic īpaša reģistrācija, lai nodrošinātu, ka EDS ir identificēts, no kura perioda persona ir apgādībā. Ja tas jau ir darīts, papildus darbības nav jāveic, taču šis var būt aktuāli personām, kas 2024. gadā ir kļuvušas par vecākiem un bērns vēl nav reģistrēts apgādībā nevienam no tiem.

Citi attaisnotie izdevumi

Visbiežāk IIN pārmaxsa rodas citu attaisnoto izdevumu dēļ, kas nodokļu maksātājam bijuši gada laikā un kas samazina ar IIN apliekamo ienākumu:

1. Izdevumi par izglītības, ārstniecības pakalpojumiem (arī operācijas un zobārstniecība), ziedojumiem un dāvinājumiem Latvijā reģistrētai partijai un organizācijām, kurām piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss. Šie izdevumi GID tiek ņemti vērā EUR 600 apmērā vienai personai, ja tie nepārsniedz 50% no personas taksācijas gada bruto ienākuma. Ja izdevumi būs lielāki - tie var tikt pārcelti izmantošanai nākamajos gados, izņemot ziedojumus, kas var tikt izmantoti tikai konkrētajā taksācijas gadā, kad tie veikti.

Persona var savā GID iekļaut arī ģimenes locekļu attaisnotos izdevumus, ievērojot minētos ierobežojumus.

NB! 2025. gada marta sākumā publiski izskanēja ziņa, ka VID neiesaka izmantot lietotni "Attaisnotie izdevumi", lai pievienotu čekus par attaisnotajiem izdevumiem. 2024. gada noslēgumā VID ir pieņēmis lēmumu neinvestēt līdzekļus lietotnes uzturēšanā, tāpēc tā vairs nav pieejama jaunām lejupielādēm un nav ieteicams to turpināt lietot, pat ja tā nodokļu maksātājiem ir saglabājusies telefonā, jo izdevumi var neielasīties EDS. Ieteicams turpmāk lietot tikai EDS pieejamo funkcionalitāti izdevumu norādīšanai.

1. Iemaksas privātajos pensiju fondos un dzīvības apdrošināšanas prēmiju maksājumi arī var tikt iekļauti GID. Šiem izdevumiem, vērtējot kopā, ir noteikts sliekšnis EUR 4000 gadā, taču tie nedrīkst pārsniegt 10% no personas apliekamā ienākuma. Lai arī GID D lapā ielasīes informācija par Latvijas pakalpojumu sniedzēju iestādēs personas veiktajiem maksājumiem pensiju fondos vai uzkrājošajā dzīvības apdrošināšanā, GID var iekļaut izdevumus arī par maksājumiem līdzvērtīgās ES, EEZ un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dalībvalstu iestādēs.

Šajā kategorijā minētie izdevumi visos gadījumos var radīt tikai IIN pārmaksu vai samazināt maksājamo IIN, ja tāds radies.

Izmaiņas 2025. gadā

IIN likuma izmaiņu kontekstā 2024. gada deklarācijā attaisnotajiem izdevumi var tikt atgūti 20% apmērā, ievērojot minētos limitus, savukārt 2025. gadā - 25.5% apmērā. Ir izskanējušas diskusijas par attaisnoto izdevumu atcelšanas iespēju, ņemot vērā augstu administratīvo slogu VID izdevumu pārbaudes procesā, taču šobrīd nekādi grozījumi regulējumā nav ierosināti, kas atbalstītu šādu pieeju nākamajos periodos.

Citi IIN piemaksas iemesli

Viens no iemesliem, kas var radīt piemaksu, ir Latvijas vai ārvalstu ienākumi, kuriem pie izmaksas nav piemērots IIN vai tam pielīdzināms nodoklis, piemēram ārvalstu procentu ienākumam, ienākumam no vērtspapīriem (ja tie nav valsts vai pašvaldību vērtspapīri). Atbilstoši, IIN samaksas pienākums Latvijā var veidoties tikai iesniedzot deklarāciju.

Citādi, praksē esam identificējuši, ka viens no visbiežākajiem iemesliem, kāpēc personām var rasties IIN piemaksa, ir Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) izmaksātais B slimības pabalsts. Attiecīgi, VSAA, veicot izmaksu, pabalstam 2024. gadā piemēro 20% likmi, neraugoties uz kopējo personas ienākumu apmēru. Atbilstoši, arī personas darba devējs, pie kura tā iesniegusi algas nodokļu grāmatiņu, pilnā apmērā izmanto 20% likmi ienākumam līdz EUR 20 004 gadā (EUR 1667 mēnesī), savukārt, pārsniegumam - 23% IIN likmi. GID sagatavošanas brīdī notiek pārrēķins un gadījumā, ja personas ienākumi ir pārsnieguši minēto sliekšni - EUR 20 004, faktiski VSAA izmaksātajam pabalstam bija jāpiemēro nevis 20% likme, bet gan 23% vai 31% IIN likme atkarībā no ienākuma apmēra. Atbilstoši, pabalstā izmaksātā summa rada nodokļu maksātājam papildu IIN - papildu 3% vai 11% procentu apmērā, kas jāsamaksā pēc deklarācijas iesniegšanas.

Līdzīga situācija var rasties strādājošajiem pensionāriem - primāri VSAA piemēro pensijai 20% IIN likmi. Ja pensionārs iesniedzis darba devējam algas nodokļu grāmatiņu, IIN 20% likmi var tikt piemērota divreiz, un, pārsniedzot EUR 20 004 apmēru abiem ienākumu veidiem, pārrēķins GID var radīt IIN piemaksu, nevis pārmaksu.

Izmaiņas 2025. gadā

Vērtējot šīs situācijas, 2025. gadā iepriekš minētajai pārmaksai vai papildu maksājumam nebūtu jārodas, jo ik mēnesi personām, LR nodokļu rezidentiem, kas pakļauti LR sociālās drošības sistēmai, būs piemērojama vienota likme gan darba devēju līmenī, gan VSAA līmenī, izmaksājot pabalstus - 25,5%. Tajā pašā laikā, jāņem vērā, ka, ja kopumā personas gada ienākumi 2025. gadā pārsniegs EUR 200 000, tiks piemērota papildu 3% likme pārsniegumam, kas ir jaunums un var raisīt arī tālākas diskusijas par IIN piemaksu rašanos GID iesniegšanas rezultātā. Saskaņā ar publiski pausto informāciju, personu loks, kam

varētu būt piemērojama 3% likme nepārsniedz 10% no Latvijas nodokļu maksātājiem.

Rezultāts - IIN piemaksa vai pārmaksa

Ja personai deklarācijas iesniegšanas rezultātā radies pienākums veikt IIN samaksu valsts budžetā, nodokļa maksājuma termiņš var atšķirties atbilstoši deklarācijas iesniegšanas termiņam, kā arī atkarībā no maksājamā IIN – samaksa var tikt veikta vienā vai trīs maksājumos. Sk. pārskatu zemāk.

Iesniegšanas termiņš

Nākamā taksācijas gada
1. marts – 1. jūnijs

Nākamā taksācijas gada
1. aprīlis – 1. jūlijs

Nodokļa maksāšanas termiņš

< 640 EUR līdz 23. jūnijam
> 640 EUR trīs vienlīdzīgos maksājumos trīs mēnešu laikā – līdz 23. jūnijam,
23. jūlijam un 23. augustam

< 640 EUR līdz 23. jūlijam
> 640 EUR trīs vienlīdzīgos maksājumos trīs mēnešu laikā – līdz 23. jūlijam,
23. augustam un 23. septembrim

Neatkarīgi no tabulā norādītā, ja nepieciešams, nodokļu maksātājs var lūgt VID sadalīt maksājamo nodokli līdz pat 12 daļām, iesniedzot īpašu iesniegumu EDS. Tādā gadījumā IIN samaksa būs veicama saskaņā ar VID piedāvāto grafiku, kas paredzēs ne tikai IIN pamatsummas atmaksu, bet arī nokavējuma naudas.